ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА ОСНОВИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ENVIRONMENTAL SAFETY AND NATURAL RESOURCES

UDC 551.583:339.5

Vitaliy Tsopa[1], Doctor of Technical Sciences, Professor
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4811-3712 ***e-mail:*** dr.tsopav@gmail.com

Tetiana Nehrii[2], Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4239-3178 ***e-mail:*** tetiana.nehrii@gmail.com

Oleg Deryugin[3], Candidate of Technical Science, Associate Professor
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2456-7664 ***e-mail:*** deryugin_o@ukr.net

Lydia Cheberyachko[3], postgraduate
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-2685-7809 ***e-mail:*** cheberiachko.lm@nmu.one

[1] International Management Institute, Kyiv, Ukraine
[2] Kyiv National University of Construction and Architecture, Kyiv, Ukraine
[3] Dnipro University of Technology, Dnipro, Ukraine

EU DIRECTIVES ON WASTE MANAGEMENT AND THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE ASSOCIATION AGREEMENT

Abstract. Relevance. *The relevance of the study stems from the need to analyze the requirements regarding industrial pollution in the Association Agreement between Ukraine and the EU, particularly concerning the approximation of national legislation to EU environmental law and policy.*
Objective*. The aim of the study is to summarize the requirements of EU waste management directives and to define the implementation obligations within the framework of the Association Agreement.*
Materials and methods. *To achieve the stated objective, two key methods were applied: the comparative legal method and the systems approach. These were used to compare the provisions of national legislation with those of EU directives and to identify interrelations among the various normative requirements.*
Results. *The core of the European Union's legal framework on waste management is the Waste Framework Directive, which establishes fundamental principles such as the five-step waste hierarchy, extended producer responsibility (EPR), and end-of-waste criteria. This framework is complemented by a set of specialized directives and regulations that set ambitious, legally binding targets for specific waste streams, including packaging, WEEE (waste electrical and electronic equipment), batteries, and landfilling. Key challenges for aligning national legislation with EU directives include attracting investment in infrastructure (especially for meeting the requirements of the Landfill Directive), the practical implementation of EPR systems, and the constant need to keep pace with the evolving EU legislative landscape. This necessitates a shift in the mindset of industry and businesses from mere compliance to proactive engagement – developing EPR strategies, investing in cleaner production technologies, and anticipating future EU requirements (such as the new Batteries Regulation) to maintain market access and competitiveness.*

© В.А. Цопа, Т.О. Негрій, О.В. Дерюгін, Л.М. Чеберячко, 2025

Scientific novelty. *The scientific contribution lies in summarizing the systemic challenges of implementing national waste management legislation in line with the requirements of EU directives.*
Practical value. *The study identifies the institutional support needed to transform industrial and production practices toward sustainable development and efficient resource use.*
Keywords: *directive, agreement, requirements, legislation, waste.*

В.А. Цопа[1], **Т.О. Негрій**[2], **О.В. Дерюгін**[3], **Л.М. Чеберячко**[3]

[1] Міжнародний інститут менеджменту, м. Київ, Україна
[2] Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна
[3] Національний технічний університет "Дніпровська політехніка", м. Дніпро, Україна

ДИРЕКТИВИ ЄС З УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЇХ В УКРАЇНІ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Анотація. Актуальність *пов'язана з необхідністю аналізу вимог щодо промислового забруднення в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, щодо наближення національного законодавства до права та політики ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.*
Мета *полягає в узагальненні вимог директив ЄС з управління відходами та формування вимог до запровадження в рамках угоди про асоціацію.*
Методи. *Для досягнення поставленої мети використовуються два методи: порівняльно-правовий і системний, які застосовували для зіставлення норм вітчизняного законодавства та директив ЄС та встановлення зв'язків між різними вимогами нормативних документів.*
Результати. *В основі Законодавства Європейського Союзу у сфері управління відходами лежить Рамкова директива про відходи, яка встановлює фундаментальні принципи, такі як п'ятиступенева ієрархія, розширена відповідальність виробника та критерії припинення статусу відходів. Рамкова директива про відходи доповнюється низкою спеціалізованих директив та регламентів, що встановлюють амбітні, юридично обов'язкові цілі для конкретних відходів, зокрема для упаковки, ВЕЕО, батарей та захоронення. Ключовими викликами для імплементації національного законодавства до вимог директив ЄС залишаються залучення інвестицій в інфраструктуру (особливо для виконання вимог Директиви про захоронення), практичне впровадження систем РВВ та необхідність постійно наздоганяти законодавство ЄС, що швидко розвивається. Це потребує від промисловості та бізнесу переходу від ментальності простого дотримання вимог до проактивних дій, тобто розробки стратегії для РВВ, інвестування в чистіші технології виробництва та передбачення майбутніх вимог ЄС (як-от Регламент про батареї), щоб зберегти доступ до ринку та конкурентоспроможність.*
Наукова новизна *полягає в узагальненні наскрізних викликів імплементації національного законодавства в сфері управління відходами з вимогами Директив ЄС.*
Практична цінність *полягає у визначенні інституційної підтримки для трансформації промисловості та виробничих практик в напрямку сталого розвитку та ефективного використання ресурсів.*
Ключові слова: *Директива, Угода, вимоги, законодавство, відходи.*
https://doi.org/10.32347/2411-4049.2025.4.5-19

Вступ

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода), підписана у два етапи в березні та червні 2014 року та введена в дію в повному обсязі 1 вересня 2017 року, є найважливішим міжнародно-правовим документом в історії України [1]. Вона замінила попередню Угоду про партнерство та співробітництво, ознаменувавши перехід від простої співпраці до "політичної асоціації та економічної інтеграції". Масштаб Угоди, що налічує понад 1000 сторінок та більше 40 додатків, свідчить про глибину та всеосяжний характер інтеграційних процесів [2].

Ратифікація Угоди Верховною Радою України Законом № 1678-VII від 16 вересня 2014 року та Європейським Парламентом надала її зобов'язанням статусу національного та міжнародного права. Офіційна публікація Закону про ратифікацію в таких виданнях, як "Відомості Верховної Ради України" та "Офіційний вісник України", формалізувала його правовий статус в українській правовій системі, зробивши його положення обов'язковими до виконання на території держави. Розділ Угоди "Навколишнє природне середовище" конкретно зобов'язує сторони "розвивати та зміцнювати співробітництво з питань охорони довкілля", сприяючи реалізації довгострокових цілей сталого розвитку та "зеленої" економіки.

Однак ядром юридичного зобов'язання щодо зміни законодавства є Додаток 30 Угоди, який є не просто рекомендацією, а юридично обов'язковим переліком актів законодавства ЄС (*acquis communautaire*), які Україна зобов'язалася імплементувати у свою національну правову систему [3, 4]. Цей додаток охоплює широкий спектр екологічних секторів, включаючи якість повітря та води, промислове забруднення, охорону природи та, що є ключовим, управління відходами. Загалом він містить 26 директив та три регламенти, які підлягають імплементації, що свідчить про комплексний характер екологічної реформи. Звідси виникає актуальна задача з узагальнення вимог директив ЄС з управління відходами та формування вимог до запровадження в рамках угоди про асоціацію.

Аналіз літературних джерел

У роботі [5] авторами за підсумком проведеного аналізу щодо гармонізації українського законодавства з положеннями рамкової Директиви 2006/21/ЄС сформований перелік завдань, які потребують першочергового вирішення. Зокрема, це приведення у відповідність термінології та визначення, беручи до уваги термінологічний апарат Директив 2008/98/ЄС та 1999/31/ЄС з метою уникнення дублювання. Також, розробити порядок віднесення відходів до різних категорій небезпеки та ввести систему дозволів на функціонування відходів. Разом з тим, в публікації, крім загального аналізу, не визначено, що виконано і яким чином буде виконано з урахуванням можливостей вітчизняних організацій.

Автори роботи [6] пропонують при виборі стратегії в галузі поводження з відходами побудувати ієрархію пріоритетів запобіжних заходів для зниження загрози екологічного забруднення довкілля. Так, до найпершого запобіжного заходу слід віднести розробку і запровадження в Україні інструктивного

документа методології щодо віднесення відходів до певної класифікаційної категорії за токсичністю з урахуванням сучасних рекомендацій ВООЗ і вказівок Директив. Наступним важливим кроком є створення системи моніторингу забруднення навколишнього природного середовища (ґрунт, вода, повітря) на всіх етапах поводження з відходами (перевезення, складування, видалення, утилізація). Разом з тим, при визначенні пріоритетів, автори використовують оцінку ризиків, що являється дієвим процесом для прийняття управлінських рішень.

У дослідженні [7] автор провів порівняльний аналіз українського законодавства із вимогами Директиви 2008/98/ЄС про відходи, Директиви 2012/19/ЄС про відходи електричного та електронного обладнання, Директиви 1999/31/ЄС про захоронення відходів та Директиви 2006/66/ЄС про батареї та акумулятори, що дозволило йому розробити рекомендації для усунення невідповідностей з сучасними європейськими стандартами. Автор запропонував введення принципу розширеної відповідальності виробників, який змушує взяти відповідальність за весь життєвий цикл продукції, включно зі стадією після споживання, що упорядковує сферу відходів електричного та електронного обладнання.

У праці [8] здійснено аналіз законів та підзаконних актів, що були прийняті Україною на виконання положень Угоди про асоціацію у сфері охорони довкілля. Розроблено план процесу подальшої адаптації права ЄС у сфері охорони довкілля України в рамках Угоди про асоціацію, який будується на основі вимог сталого розвитку.

Робота [9] присвячена проблемам імплементації Закону України «Про управління відходами», що запустив реформу управління відходами в Україні, яка визначила позитивний момент із запровадження класифікації різних груп відходів та практик поводження з ними. Разом з тим, виникає необхідність вдосконалення порядку класифікації відходів та класифікації-ідентифікації поводження з відходами. Зазначається про необхідність розробки процесів, що регулює відносини, пов'язані із запобіганням утворенню відходів; управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію України, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі рециклінгу.

Автори [10] дослідили перспективи розвитку законодавства України щодо поводження з відходами в процесі адаптації до вимог Європейського Союзу та зазначили необхідність уточнення деяких термінів та визначень, що дозволять краще розуміти відповідні процеси забруднення довкілля. Зокрема представивши, що довкілля – це система, яка існує самостійно і водночас безпосередньо впливає на життєдіяльність людства, виникає потреба у визначенні впливу відходів не тільки на навколишнє середовище, а й на здоров’я людини.

Згідно з положеннями роботи [11] стан адаптації законодавства України до права ЄС відзначається високим рівнем прогресивності, однак ще далекий від повної відповідності. Існує політична воля і нормативна база, проте потрібна глибша імплементація, інституційна стійкість та контроль за виконанням адаптованих до права ЄС положень законодавства України.

У науковій праці [12] автор розглянув розвиток законодавчої бази України у сфері управління відходами через призму гармонізації з вимогами європейського права. Це дозволило зробити висновки щодо виявлених

невідповідностей у національному законодавстві. Зокрема, необхідність впровадження принципу розширеної відповідальності виробників, який покладає на виробників відповідальність за весь життєвий цикл продукції, включно зі стадією після споживання; потреба в ухваленні спеціалізованих законів для повної імплементації окремих директив ЄС. Також, невідповідність у сфері відходів електричного та електронного обладнання, батарей та акумуляторів, що потребує подальшого вдосконалення національного законодавства з правом ЄС, які базуються на розробці законів «Про відходи електричного та електронного обладнання» та «Про батареї та акумулятори».

З аналізу останніх публікацій можна зробити висновок, що в Україні активно працюють над адаптацією національного законодавства до європейських стандартів. Важливим кроком стало прийняття Закону України "Про управління відходами", який передбачає визначення різних груп відходів та практик поводження з ними, встановлення ієрархії заходів з управління відходами, що дублює підходи ЄС, запровадження системи розширеної відповідальності виробника. Незважаючи на значний прогрес, імплементація європейського законодавства у сфері управління відходами в Україні все ще стикається з викликами, такими як необхідність подальшої розробки підзаконних актів, залучення інвестицій та створення необхідної інфраструктури, що потребує подальшого аналізу вимог директив ЄС з управління відходами для пошуку відповідних шляхів їх реалізації.

Мета роботи

Мета роботи полягає в узагальненні вимог директив ЄС з управління відходами та формуванні вимог до запровадження в рамках угоди про асоціацію.

Матеріали і методи

Для досягнення поставленої мети застосовується два методи: порівняльно-правовий та системний [13]. За допомогою порівняльно-правового методу проводили зіставлення норм вітчизняного законодавства та директив ЄС. Зокрема, проводилась оцінка відповідності національного законодавства міжнародним стандартам на основі виділення критеріїв порівняння та безпосереднього зіставлення тверджень для виявлення подібностей і відмінностей та формулювання висновків. За допомогою системного методу проводили встановлення зв’язків між різними вимогами, а також проводили аналіз ієрархії для виявлення функціонального призначення кожного елемента.

Результати дослідження

Аналіз вимог **Рамкової директиви про відходи (2008/98/ЄС)**, яка встановлює загальну філософію поводження з відходами, а також вимог Директиви Ради 1999/31/ЄС про захоронення відходів [14], Директиви 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості [15], Директиви 2012/19/ЄС про відходи електричного та електронного обладнання [16] та Директиви 2006/66/ЄС про батареї та акумулятори наведені в табл. 1. Зазначимо, що політика Європейського Союзу у сфері управління відходами еволюціонувала

від простого регулювання утилізації до центрального елементу амбітних стратегій – Плану дій з циркулярної економіки (CEAP) та Європейського зеленого курсу (European Green Deal). Фундаментальна мета полягає не лише в управлінні відходами, а й у підвищенні ефективності використання ресурсів та відокремленні економічного зростання від їх споживання. Ця трансформація відображає перехід від лінійної моделі економіки «видобути-виробити-викинути» до циркулярної, де відходи розглядаються як цінний ресурс. В основі політики ЄС у сфері відходів є п'ятиступенева ієрархія, яка встановлює пріоритетний порядок дій, який держави-члени повинні застосовувати у своєму законодавстві. Пріоритети розташовані таким чином, щоб забезпечити найкращий екологічний результат:

1. Запобігання (Prevention) – це заходи, які вживаються для зменшення кількості відходів.
2. Підготовка до повторного використання (Preparing for re-use) – це операції з перевірки, очищення або ремонту, після яких продукти або їх компоненти можуть бути використані повторно.
3. Переробка (Recycling) – це будь-яка операція з відновлення, в результаті якої відходи переробляються на продукцію, матеріали або речовини.
4. Інше відновлення (Other recovery) – це енергетичне відновлення, коли відходи використовуються як паливо для виробництва енергії.
5. Видалення (Disposal) – це будь-яка операція, що не є відновленням, наприклад, захоронення на полігоні, яка є найменш бажаним варіантом.

Таблиця 1. Аналіз ключових вимог Директив ЄС та їх відповідність у вимогах національного законодавства

Директива ЄС (Номер та назва)	**Ключові вимоги ЄС (Резюме)**	**Відповідність національному законодавству**
Директива 2008/98/ЄС (Рамкова директива про відходи)	Впровадження 5-ступеневої ієрархії відходів; запровадження РВВ для ключових продуктів; кодифікація принципу "забруднювач платить"; визначення критеріїв "побічного продукту" та "припинення статусу відходів".	У Рамковому Законі України "Про управління відходами" стаття 4 безпосередньо закріплює п'ятиступеневу ієрархію поводження з відходами, повністю відтворюючи пріоритетність, встановлену Директивою, а стаття 10 створює правову основу для розширеної відповідальності виробника (РВВ), визначаючи її сферу застосування (упаковка, відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО), батареї та акумулятори тощо) та обов'язки виробників щодо організації та фінансування систем збирання та переробки.
Директива 1999/31/ЄС (про захоронення відходів)	Встановлення класів полігонів; вимога щодо попередньої обробки відходів; жорсткі технічні стандарти; фінансові гарантії; цілі зі	В Рамковому Законі України "Про управління відходами" визначена ієрархія поводження з відходами (де захоронення є найменш бажаним варіантом).

	скорочення захоронення біорозкладних відходів.	В Національній стратегії управління відходами та Національному плані управління відходами до 2030 року зазначається необхідність зменшення обсягів захоронення відходів та збільшення їх переробки й створення сучасної інфраструктури.
Директива 2006/21/ЄС (про відходи видобувної промисловості)	Вимога щодо отримання дозволу на основі плану управління відходами; класифікація об'єктів за ризиком (Категорія А); фінансова гарантія на рекультивацію; політика запобігання великим аваріям.	Розроблено законопроєкт "Про управління відходами видобувної промисловості", в якому передбачено запровадження Плану управління відходами як обов'язок для надрокористувачів; дозвільна система; класифікація місць розміщення відходів видобувної промисловості; вимоги до об'єктів їх проєктування, будівництва, управління, закриття та післяексплуатаційного періоду; фінансові гарантії для покриття витрат на ліквідацію наслідків можливих аварій та рекультивацію територій; відповідальність щодо порушення вимог законодавства у сфері управління відходами.
Директива 2012/19/ЄС (про відходи електричного та електронного обладнання – ВЕЕО)	Впровадження РВВ для виробників ВЕЕО; встановлення високих цілей зі збирання та переробки; організація систем роздільного збирання; безкоштовне повернення малих ВЕЕО.	Розроблено проєкт Закону "Про відходи електричного та електронного обладнання", який передбачає деталізацію принципу РВВ; встановлення цілей щодо збору, повторного використання, переробки та відновлення ВЕЕО; систему збору ВЕЕО, включаючи пункти збору від населення, роздрібних продавців тощо; вимоги до обробки, повторного використання та переробки ВЕЕО; реєстр виробників електричного та електронного обладнання та звітність.
Директива 2006/66/ЄС (про батареї та акумулятори)	Обмеження небезпечних речовин (Hg,Cd); впровадження РВВ для виробників батарей; встановлення цілей зі збирання та ефективності переробки.	Законопроєкт "Про відходи електричного та електронного обладнання", який передбачає чіткі обов'язки виробників/імпортерів ВЕЕО та механізми їхньої фінансової відповідальності, а також визначення національних цілей збору та переробки ВЕЕО, систему роздільного збору ВЕЕО (через роздрібні мережі, спеціалізовані пункти збору, муніципальні системи) та вимоги до підприємств, що займаються збиранням, обробкою та переробкою ВЕЕО.

В таблиці 2 наведені дані щодо статусу імплементації директив ЄС в національне законодавство, а також ключові виклики. Проведений порівняльний аналіз між національним законодавством і вимогами Директив ЄС свідчить про значний успіх України в ухваленні фундаментального рамкового законодавства, що є основою для всієї реформи управління відходами, однак залишається суттєва робота щодо ухвалення спеціальних законів (про ВЕЕО, відходи видобувної промисловості) та величезного масиву підзаконних актів, необхідних для повноцінного функціонування системи.

Таблиця 2. Термін й статус імплементації та ключові виклики

Директива ЄС (Номер та назва)	**Термін імплементації (згідно з Додатком XXX)**	**Статус імплементації та ключові виклики**
Директива 2008/98/ЄС (Рамкова директива про відходи)	3 роки з дати набрання чинності Угодою для розробки планів і програм; 5 років для імплементації ключових положень.	Рамковий закон транспоновано. Повна імплементація залежить від ухвалення численних підзаконних актів. Виклики: інституційна спроможність муніципалітетів, створення ринку вторинної сировини.
Директива 1999/31/ЄС (про захоронення відходів)	4 роки для розробки національної стратегії; до 10 років для імплементації технічних вимог та досягнення проміжних цілей.	Основи закладено. Виклик: величезні капітальні інвестиції для модернізації/будівництва полігонів та іншої інфраструктури для досягнення цілі в 10% захоронення.
Директива 2006/21/ЄС (про відходи видобувної промисловості)	2 роки для транспозиції основних положень; 5 років для повної імплементації.	Імплементація відстає. Закон досі на стадії проєкту. Виклики: опір з боку промисловості через значні фінансові зобов'язання (гарантії).
Директива 2012/19/ЄС (про відходи електричного та електронного обладнання – ВЕЕО)	3 роки для транспозиції; подальші терміни для досягнення цілей зі збирання.	Імплементація відстає. Успіх повністю залежить від функціонування загальної системи РВВ. Виклики: створення логістики збирання та переробки по всій країні.
Директива 2006/66/ЄС (про батареї та акумулятори)	2 роки для транспозиції; подальші терміни для досягнення цілей зі збирання.	Імплементація відстає. Виклики: створення ефективної системи збирання портативних батарей від населення; законодавство ЄС вже оновилося до значно суворішого Регламенту.

У таблиці 3 наведені результати аналізу щодо відповідності Рамкового Закону України "Про управління відходами" вимогам **Директиви 2008/98/ЄС**. Загалом за ключовими поняттями зазначені нормативні документи являються тотожними. Разом з тим, в Рамковому Законі України "Про управління відходами" не згадується про необхідність прийняття рішень на основі керування ризиками, що не відповідає логіці **Директиви 2008/98/ЄС**, яка націлена на превентивне управління та мінімізацію ризиків, що за своєю суттю

є впровадженням ключових елементів процесу керування ризиками. Зокрема, Стаття 13 **Директиви 2008/98/ЄС** прямо вимагає, щоб поводження з відходами не створювало ризику для води, повітря, ґрунту, рослинного та тваринного світу, не створювало шуму чи запаху та не чинило негативного впливу на ландшафт. В Законі України «Про управління відходами" вказується, що саме управління здійснюється на основі комбінації правових, організаційних, економічних та інформаційних механізмів, які зазначені в табл. 3. Однак, при цьому, в Законі не передбачається управління на основі керування ризиками. Більше того, саме слово ризик згадується один раз в статті 24 щодо повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері управління відходами, де зазначена необхідність затвердження методичних настанов щодо аналізу ризиків для здоров'я людини відходів та об'єктів оброблення відходів.

Виникає логічне запитання, яким чином Закон передбачає прийняття управлінських рішень щодо поводження з відходами як суб'єктів господарювання, так і державних органів. Відповідь на поставлене питання відсутня і потребує внесення відповідних правок. Також роз'яснення на зазначене питання відсутнє і в Порядку розроблення планів управління відходами підприємств, установ та організацій, який затверджено Наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 09 серпня 2024 року № 1003.

Таблиця 3. Результати аналізу щодо відповідності Рамкового Закону України "Про управління відходами" вимогам **Директиви 2008/98/ЄС**

№ п.п	**Основні вимоги Директиви 2008/98/ЄС**	**Основні вимоги Рамкового Закону України "Про управління відходами"**
1	Ієрархія пріоритетів поводження з відходами. Запобігання утворенню відходів. Підготовка до повторного використання. Переробка (рециклінг). Інші види утилізації (відновлення). Видалення (ліквідація).	Ієрархія пріоритетів поводження з відходами. Запобігання утворенню відходів. Підготовка до повторного використання. Переробка (рециклінг). Інші види утилізації (відновлення). Видалення (ліквідація).
2	Держави-члени зобов'язані розробляти та впроваджувати національні та/або регіональні, та/або місцеві плани управління відходами, що охоплюють усю територію країни.	Закон передбачає розробку та затвердження Національного плану управління відходами.
3	Цей принцип передбачає, що виробники несуть відповідальність за життєвий цикл своєї продукції, включно з її утилізацією після закінчення терміну служби.	Закон передбачає розширену відповідальність виробника для окремих категорій продукції (наприклад, упаковка, електроніка, батарейки).
4	Директива встановлює систему класифікації відходів, включаючи визначення "небезпечних відходів" та їх властивостей, які роблять їх небезпечними (наприклад, вибуховість, окисність тощо).	Запроваджується нова система класифікації відходів згідно з європейським каталогом (EWC – European Waste Catalogue).

5	Підприємства, що здійснюють операції з оброблення відходів, повинні отримати дозвіл від компетентного органу.	Встановлюються нові вимоги до отримання дозволів на здійснення операцій з управління відходами.
6	Роздільне збирання відходів.	Закон зобов'язує місцеві органи влади організувати роздільне збирання побутових відходів, принаймні для таких категорій, як скло, папір, пластик, метал.
7	Цілі щодо переробки.	Встановлення цілей щодо переробки.
8	Посилені вимоги до поводження з небезпечними відходами, включаючи їх облік, збір, транспортування та обробку.	Закон встановлює, що операції з небезпечними відходами (збирання, перевезення, оброблення, відновлення, видалення) підлягають ліцензуванню.
9	-	Запроваджується ведення реєстрів у сфері управління відходами в електронному вигляді.

В результаті проведеного аналізу можна узагальнити наскрізні виклики імплементації національного законодавства в сфері управління відходами з вимогами Директив ЄС, що полягають у необхідності: зміцнення органів державної влади як на національному (Міністерство захисту довкілля), так і на місцевому рівнях для управління новими, складними системами; знаходження фінансових механізмів, з огляду на значні фінансові витрати, пов’язані з побудовою нової інфраструктури (заводів з переробки тощо), та виклик створення самоокупних фінансових моделей для РВВ; ухвалення законів та забезпечення їх виконання, що вимагає ефективних систем моніторингу, інспектування та накладення санкцій; мотивації участі громадськості до управління відходами для успішного функціонування нових систем, таких як роздільне збирання відходів.

Обговорення результатів дослідження

Директива 2008/98/ЄС встановлює чіткі юридичні критерії для розрізнення "відходів" та "побічних продуктів" – речовин, що виникають у процесі виробництва, не є його основною метою, але можуть бути використані безпосередньо без подальшої обробки. Також вона вводить поняття статусу "припинення відходів" (*end-of-waste*), згідно з яким певні перероблені відходи перестають вважатися відходами після того, як вони відповідають встановленим критеріям якості, що дозволяє поводитися з ними як з продукцією [4, 17]. Ці концепції є критично важливими для розвитку повноцінної циркулярної економіки та ринку вторинної сировини. Крім Рамкового Закону України "Про управління відходами", також ухвалено декілька підзаконних актів, таких як Постанови Кабінету Міністрів України "Деякі питання декларування припинення статусу відходів" (№ 827) та "Деякі питання класифікації речовин або предметів як побічного продукту" (№ 1214), що є свідченням конкретних кроків з імплементації цих складних концепцій [9, 11, 18].

Директива про захоронення відходів є найбільшим довгостроковим фінансовим та інфраструктурним викликом. Вона вимагає повної перебудови національної інфраструктури: будівництва сортувальних та переробних заводів, сміттєспалювальних установок тощо [6, 19]. Розрив між поточною реальністю в Україні та цільовим показником ЄС є величезним і не може бути подоланий лише ухваленням законодавства. Досягнення відповідності цій Директиві буде найбільш капіталомісткою частиною всієї реформи, що вимагатиме десятиліть стійких інвестицій, ймовірно, зі значною залежністю від міжнародної фінансової підтримки.

Імплементація директив щодо ВЕЕО та батарей не є автономним процесом. Їхній успіх причинно-наслідково пов'язаний із успішною реалізацією загальної рамкової системи РВВ, передбаченої Законом «Про управління відходами», і залежить від неї. Без діючої національної системи РВВ спеціальні закони щодо ВЕЕО та батарей будуть неможливими для виконання. Затримка з ухваленням спеціальних законів може бути частково пов'язана з необхідністю спочатку створити та ввести в дію загальний механізм РВВ. Неможливо побудувати специфічну систему відповідальності виробників батарей, якщо загальний правовий та інституційний механізм для таких систем ще не існує та не функціонує на практиці.

Правова система ЄС є динамічною. Європейський зелений курс значно прискорив розвиток екологічного законодавства [20]. Додаток, що базується на *acquis* більш ніж десятирічної давнини, потребуватиме оновлення, щоб відобразити нові реалії, такі як Регламент про батареї та посилений акцент на принципах циркулярної економіки. Це є ключовою сферою для майбутнього діалогу між Україною та ЄС, особливо в контексті статусу України як країни-кандидата на вступ до ЄС.

Поки Україна працює над імплементацією Директиви про батареї 2006 року, ЄС вже ухвалив значно суворіший **Регламент про батареї (ЄС) 2023/1542**. Цей новий Регламент вводить вимоги щодо вуглецевого сліду, вмісту перероблених матеріалів та цифрового "паспорта батареї", що виходять далеко за межі Директиви 2006 року. Це означає, що до моменту, коли Україна досягне повної відповідності своїм формальним зобов'язанням, її законодавство вже буде застарілим порівняно з поточними стандартами ЄС. Для українських виробників, які бажають експортувати свою продукцію до ЄС, простого дотримання транспонованого українського законодавства буде недостатньо. Їм доведеться відповідати вимогам нового Регламенту ЄС для доступу на ринок. Це створює подвійний виклик відповідності та сильний стимул для України здійснити "стрибок" безпосередньо до стандартів нового Регламенту, навіть якщо це формально не вимагається поточним текстом Угоди про асоціацію. Це є критично важливим стратегічним міркуванням для майбутніх оновлень Додатка XXX.

Висновки

В основі Законодавства Європейського Союзу у сфері управління відходами лежить Рамкова директива про відходи, яка встановлює фундаментальні принципи, такі як п'ятиступенева ієрархія, розширена відповідальність виробника та критерії припинення статусу відходів.

Рамкова директива про відходи доповнюється низкою спеціалізованих директив та регламентів, що встановлюють амбітні, юридично обов'язкові цілі для конкретних відходів, зокрема для упаковки, ВЕЕО, батарей та захоронення.

Ключовими викликами для імплементації національного законодавства до вимог директив ЄС залишаються залучення інвестицій в інфраструктуру (особливо для виконання вимог Директиви про захоронення), практичне впровадження систем РВВ та необхідність постійно наздоганяти законодавство ЄС, що швидко розвивається. Це потребує від промисловості та бізнесу переходу від ментальності простого дотримання вимог до проактивних дій, тобто розробки стратегії для РВВ, інвестування в чистіші технології виробництва та передбачення майбутніх вимог ЄС (як-от Регламент про батареї), щоб зберегти доступ до ринку та конкурентоспроможність.

Законодавство Європейського Союзу у сфері управління відходами підкріплено економічними стимулами та інституційною підтримкою, є рушійною силою трансформації промисловості і виробничих практик у напрямку сталого розвитку та ефективного використання ресурсів у межах Європейського Союзу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Харитонов, Р. Ф., & Дімова, К. О. (2022). Загальна характеристика Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 року. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Т. 1, с. 423–425). Одеса: Видавничий дім «Гельветика». https://dspace.onua.edu.ua/items/b05b1f60-3cf4-4a99-928c-e862a84a27c4

2. Шмиголь, Н. М., Кайнара, Д. О., & Антонюк, А. А. (2013). Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на економічне становище. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємство*, (6), 27–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_6_7

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011

4. Савченко, В. Ф. (2021). Угода про асоціацію України з ЄС – шляхи реалізації переваг. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 2(6), 24–34. http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/95747

5. Войціховська, А., Кравченко, О., Мелень-Забрамна, О., та ін. (2019). *Кращі європейські практики управління відходами*. Львів: Видавництво «Компанія «Манускрипт». https://epl.org.ua/human-posts/krashhi-yevropejski-praktyky-upravlinnya-vidhodamy-posibnyk/

6. Омельяненко, Т. Л. (2013). Особливості імплементації директиви 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості в Україні. *Ефективна економіка*, (11). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_64

7. Повякель, Л. І., Сноз, С. В., Смердова, Л. М., & Кривенчук, В. Є. (2016). Нові підходи у сфері поводження з відходами в Україні в зв'язку з імплементацією природоохоронних директив Європейського Союзу до вітчизняного законодавства. *Сучасні проблеми токсикології, харчової та хімічної безпеки*, 1(73), 5–12. http://protox.medved.kiev.ua/index.php/ua/issues/2016/1/item/475

8. Синчанський, С. О. (2024). Приведення законодавства України щодо управління небезпечними відходами у відповідність з вимогами права Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*, 3(86), 180–189. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.27
9. Орєхов, С. (2019). Адаптація права України до права ЄС у сфері охорони довкілля в рамках Угоди про асоціацію. *Екологічне право*, (2), 80–83. http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/16.pdf
10. Брусенцева, Т. В., Корольова, Н. С., Німець, Н. М., & Цапко, Н. С. (2023). Основні аспекти імплементації Закону про управління відходами до європейського законодавства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Інноваційні дослідження у наукових роботах*, (2), 3–10. https://doi.org/10.20998/2220-4784.2023.02.01
11. Волкова, Ю. (2023). Перспективи розвитку законодавства України щодо поводження з відходами в процесі адаптації до вимог Європейського Союзу. *Law. State. Technology*, 1, 27–34. https://doi.org/10.32782/LST/2023-1-4
12. Зуєв, В. А. (2014). Організаційно-правові проблеми забезпечення реалізації громадської та виробничої екологічної політики у сфері поводження з відходами. *Проблеми законності*, (125), 138–144. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2014_125_19
13. Назаренко, А. М. (2014). Порівняльно-правовий аналіз законодавчого закріплення кваліфікуючої ознаки крадіжки «з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище». *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Право*, (7), 261–267. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_pr_2014_7_33
14. Костенко, С., Маяк, О., & Федак, Н. (2023). Системний аналіз як інструмент сучасного інжинірингу. *Науковий вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*, 12(1), 1–9. https://doi.org/10.31388/sbtsatu.v12i1.300
15. European Parliament & Council of the European Union. (2008). *Directive 2008/98/EC of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives*. https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:0030:en:PDF
16. European Parliament & Council of the European Union. (2006). *Directive 2006/12/EC on waste*. *Official Journal of the European Union*, L 114, 9–21. https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:114:0009:0021
17. European Parliament & Council of the European Union. (2018). *Directive (EU) 2018/851 of 30 May 2018 amending Directive 2008/98/EC on waste*. https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.150.01.0109.01.ENG
18. Балануца, О. О. (2024). Адаптація законодавства України до права ЄС як складова сучасного правотворення в Україні: сучасний стан та виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*, (12), 656–659. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/153
19. Прокопенко, Л., & Тішкова, Н. (2019). Процес імплементації європейського законодавства у сфері охорони навколишнього середовища України. *Аспекти публічного управління*, 7(4), 35–43. https://doi.org/10.15421/151921
20. Орловська, Ю. В. (Ред.). (2023). *Політика ЄС щодо зеленої економіки та інновацій*. Дніпро: ПДАБА. https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2023/02/Pidruchnyk-Polityka-YES.pdf

Стаття надійшла до редакції 11.07.2025 і прийнята до друку після рецензування 14.10.2025

REFERENCES

1. Kharytonov, R. F., & Dimova, K. O. (2022). Zahalna kharakterystyka Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym Spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony, vid 27 chervnia 2014 roku. *The European choice of Ukraine, the development of science and*

national security in the realities of large-scale military aggression and global challenges of the 21st century: Materials of the International Scientific and Practical Conference (Vol. 1, pp. 423–425). Odesa: Helvetica Publishing House. https://dspace.onua.edu.ua/items/b05b1f60-3cf4-4a99-928c-e862a84a27c4 [in Ukrainian].
2. Shmyhol, N. M., Kainara, D. O., & Antoniuk, A. A. (2013). Vplyv Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS na ekonomichne stanovyshche. *State and Regions. Economy and Enterprise Series*, (6), 27–30. http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_6_7 [in Ukrainian].
3. Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part (2014, June 27). http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/984_011 [in Ukrainian].
4. Savchenko, V. (2021). Ukraine Association Agreement with the EU – ways of benefits. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 2(6), 24–34. http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/95747
5. Voitsikhovska, A., Kravchenko, O., Melen-Zabramna, O., et al. (2019). *Krashchi yevropeiski praktyky upravlinnia vidkhodamy*. Lviv: Publishing House "Manuscript Company". https://epl.org.ua/human-posts/krashhi-yevropejski-praktyky-upravlinnya-vidhodamy-posibnyk/ [in Ukrainian].
6. Omelianenko, T. L. (2013). Osoblyvosti implementatsii dyrektyvy 2006/21/YeS pro upravlinnia vidkhodamy vydobuvnoi promyslovosti v Ukraini. *Efficient Economy*, (11). http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_11_64 [in Ukrainian].
7. Povyakel, L., Snoz, S., Smerdova, L., & Krivenchuk, V. (2016). New approaches in the field of waste management in Ukraine in connection with the implementation of European Union environmental directives into national legislation. *Current Problems of Toxicology, Food and Chemical Safety*, 1(73), 5–12. http://protox.medved.kiev.ua/index.php/ua/issues/2016/1/item/475 [in Ukrainian].
8. Synchanskyy, S. O. (2024). Bringing the legislation of Ukraine on hazardous waste management in line with the requirements of the European Union law. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 3(86), 180–189. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.3.27 [in Ukrainian].
9. Oriekhov, S. (2019). Adaptatsiia prava Ukrainy do prava EU u sferi okhorony dovkillia v ramkakh uhody pro asotsiatsiiu. *Environmental Law*, (2), 80–83. http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/16.pdf [in Ukrainian].
10. Brusentseva, T., Koroleva, N., Nimets, N., & Tsapko, N. (2023). Main aspects of the implementation of the law on waste management in European legislation. *Bulletin of the National Technical University "KhPI". Series: Innovation Researches in Scientific Works*, (2), 3–10. https://doi.org/10.20998/2220-4784.2023.02.01 [in Ukrainian].
11. Volkova, Y. (2023). Prospects for the development of Ukrainian legislation on waste management in the process of adaptation to the requirements of the European Union. *Law. State. Technology*, 1, 27–34. https://doi.org/10.32782/LST/2023-1-4 [in Ukrainian].
12. Zuiev, V. A. (2014). Orhanizatsiino-pravovi problemy zabezpechennia realizatsii hromadskoi ta vyrobnychoi ekolohichnoi polityky u sferi povodzhennia z vidkhodamy. *Legality Issues*, (125), 138–144. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2014_125_19 [in Ukrainian].
13. Nazarenko, A. M. (2014). Porivnialno-pravovyi analiz zakonodavchoho zakriplennia kvalifikuiuchoi oznaky kradizhky "z pronyknenniam u zhytlo, inshe prymishchennia chy skhovyshche". *Visnyk of Mariupol State University. Series: Law*, (7), 261–267. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_pr_2014_7_33 [in Ukrainian].
14. Kostenko, S., Mayak, O., & Fedak, N. (2023). System analysis as a modern engineering tool. *Scientific Bulletin of the Tavria State Agrotechnological University*, 12(1), Article 300. https://doi.org/10.31388/sbtsatu.v12i1.300 [in Ukrainian].
15. European Parliament & Council of the European Union. (2008). *Directive 2008/98/EC of 19 November 2008 on waste and repealing certain Directives*. https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:312:0003:0030:en:PDF

16. European Parliament & Council of the European Union. (2006). *Directive 2006/12/EC on waste*. *Official Journal of the European Union*, L 114, 9–21. https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:114:0009:0021
17. European Parliament & Council of the European Union. (2018). *Directive (EU) 2018/851 of 30 May 2018 amending Directive 2008/98/EC on waste*. https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2018.150.01.0109.01.ENG
18. Balanutsa, O. (2024). Adaptation of Ukrainian legislation to EU law as a component of modern legislation in Ukraine: Current status and challenges. *Legal Scientific Electronic Journal*, (12), 656–659. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/153 [in Ukrainian].
19. Prokopenko, L., & Tishkova, N. (2019). The process of implementation of European legislation in the sphere of environmental protection of Ukraine. *Public Administration Aspects*, 7(4), 35–43. https://doi.org/10.15421/151921 [in Ukrainian].
20. Orlovska, Yu. V. (Ed.). (2023). *Polityka EU shchodo zelenoi ekonomiky ta innovatsii*. Dnipro: PDABA. https://pgasa.dp.ua/wp-content/uploads/2023/02/Pidruchnyk-Polityka-YES.pdf [in Ukrainian].

The article was received 11.07.2025 and was accepted after revision 14.10.2025

Цопа Віталій Андрійович
доктор технічних наук, професор кафедри менеджменту, Міжнародний інститут менеджменту
Адреса робоча: Вул. Шулявська, 10/12, м. Київ, Україна, 04116
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4811-3712 ***e-mail***: dr.tsopav@gmail.com

Негрій Тетяна Олександрівна
кандидатка технічних наук, доцентка кафедри технологій захисту навколишнього середовища та охорони праці, Київський національний університет будівництва і архітектури
Адреса робоча: пр. Повітрофлотський, 31, м. Київ, Україна, 03037
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4239-3178 ***e-mail:*** tetiana.nehrii@gmail.com

Дерюгін Олег Валентинович
кандидат технічних наук, доцент кафедри управління на транспорті, Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
Адреса робоча: пр. Яворницького, 19, м. Дніпро, Україна, 49005
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-2456-7664 ***e-mail***: deryugin_o@ukr.net

Чеберячко Лідія Миколаївна
аспірантка кафедри екології та технологій захисту навколишнього середовища, Національний технічний університет "Дніпровська політехніка"
Адреса робоча: пр. Яворницького, 19, м. Дніпро, Україна, 49005
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-2685-7809 ***e-mail:***cheberiachko.lm@nmu.one